

Vývojová psychologie I

Prezentace z 3. přednášky v JS 2006

Pavel Humpolíček, Alena Uhrová

Psychologický ústav FF MU

Doporučená literatura

Základní literatura

- ☞ Langmeier, J., Krejčířová, D. (1998) Vývojová psychologie. Praha: Grada
- ☞ Langmeier, J., Matějček, Z. (1968, 1974): Psychická deprivace v dětství. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství.
- ☞ Říčan, P. (2004). Cesta životem. Praha: Portál.
- ☞ Švancara, J. (1973, 1981). Kompendium vývojové psychologie. Praha: SPN.
- ☞ Švancara, J. (1983): Psychologie stárnutí a stáří. Učební text. 2. vyd., Praha SPN.
- ☞ Vágnerová, M. (2000). Vývojová psychologie, Portál: Praha.

A. Gesell

Formuloval zákony psychomotorického vývoje

1. Princip vývojového směru

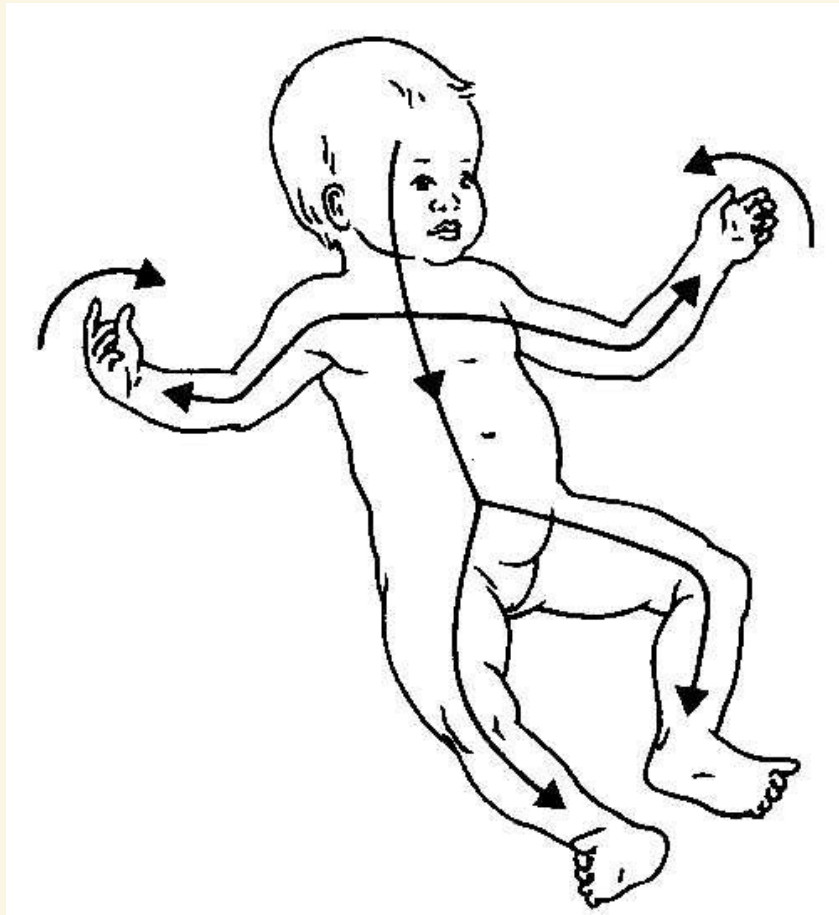
Princip vývojového směru:

- postup **kefalokaudální**
- postup **proximodistální**
- postup **ulnoradiální**

1. Princip vývojového směru

psychomotorický vývoj

A graphic of a spiral-bound notebook with a brown cover and a cream-colored page. The spiral binding is on the left side. The text is written in a red, serif font on the page.

2. Princip spirálového vývoje funkcí flexorů a extenzorů

A spiral-bound notebook with a brown cover and a cream-colored page. The spiral binding is on the left side. The page has a horizontal line near the top.

3. Princip funkční asymetrie

A graphic of a spiral-bound notebook with a brown cover and a cream-colored page. The spiral binding is on the left side. The text "4. Princip individualizace" is written in a red, serif font at the top of the page, followed by a horizontal line.

4. Princip individualizace

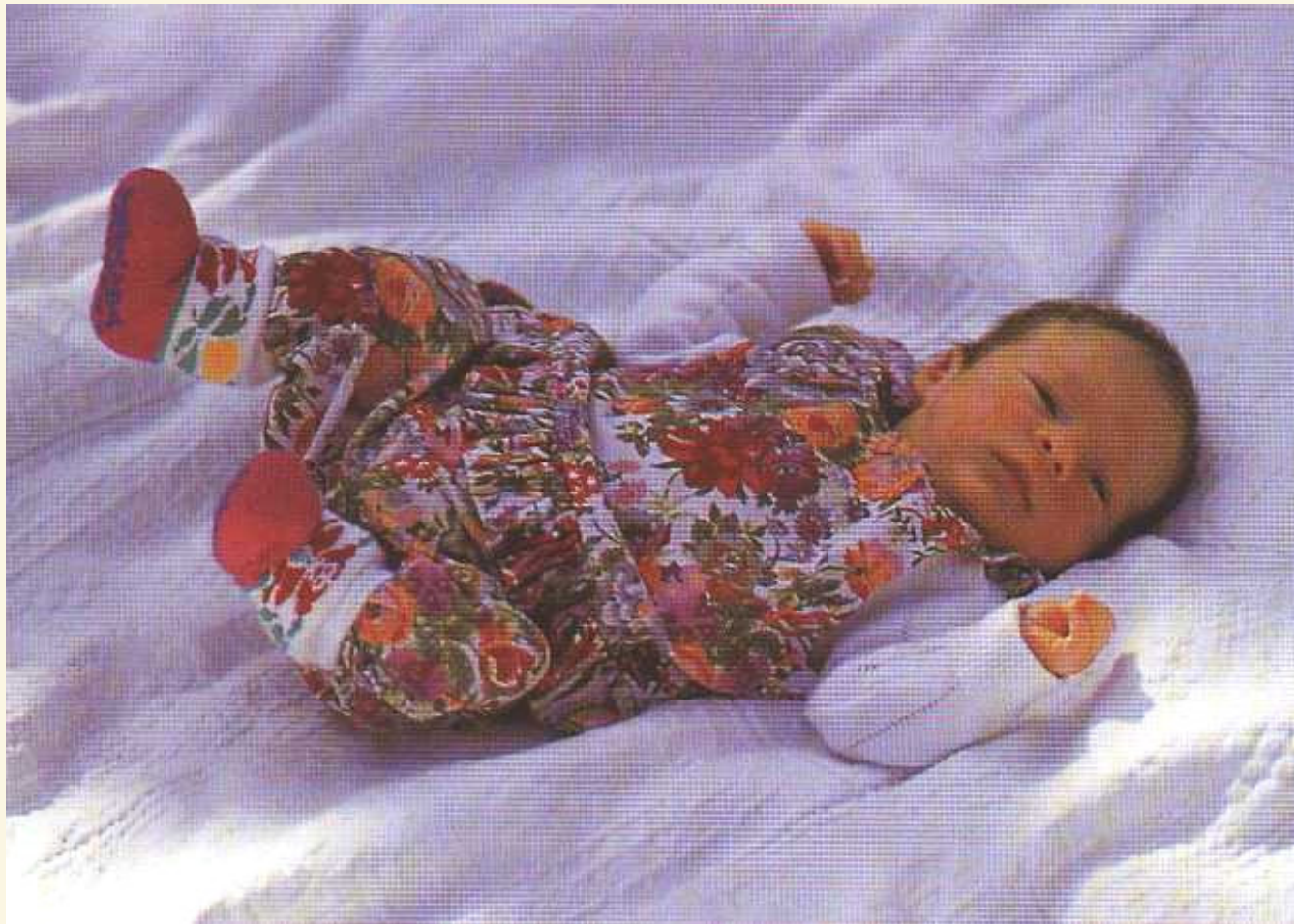

A graphic of a spiral-bound notebook with a brown cover and a cream-colored page. The spiral binding is on the left side. The page has a horizontal line near the top.

5. Princip autoregulace

Vývoj hrubé motoriky

1.měsíc

Vývoj hrubé motoriky

2.měsíc

Vývoj hrubé motoriky

Tříměsíční dítě

- v poloze naznak převážně již v symetrické poloze, s ručičkami otevřenými
- v sedu s oporou pod pažemi většinou již hlava vzpřímená
- ve stoji se vzpírá jen málo
- na bříšku se začíná opírat o předloktí

Vývoj hrubé motoriky

3.měsíc

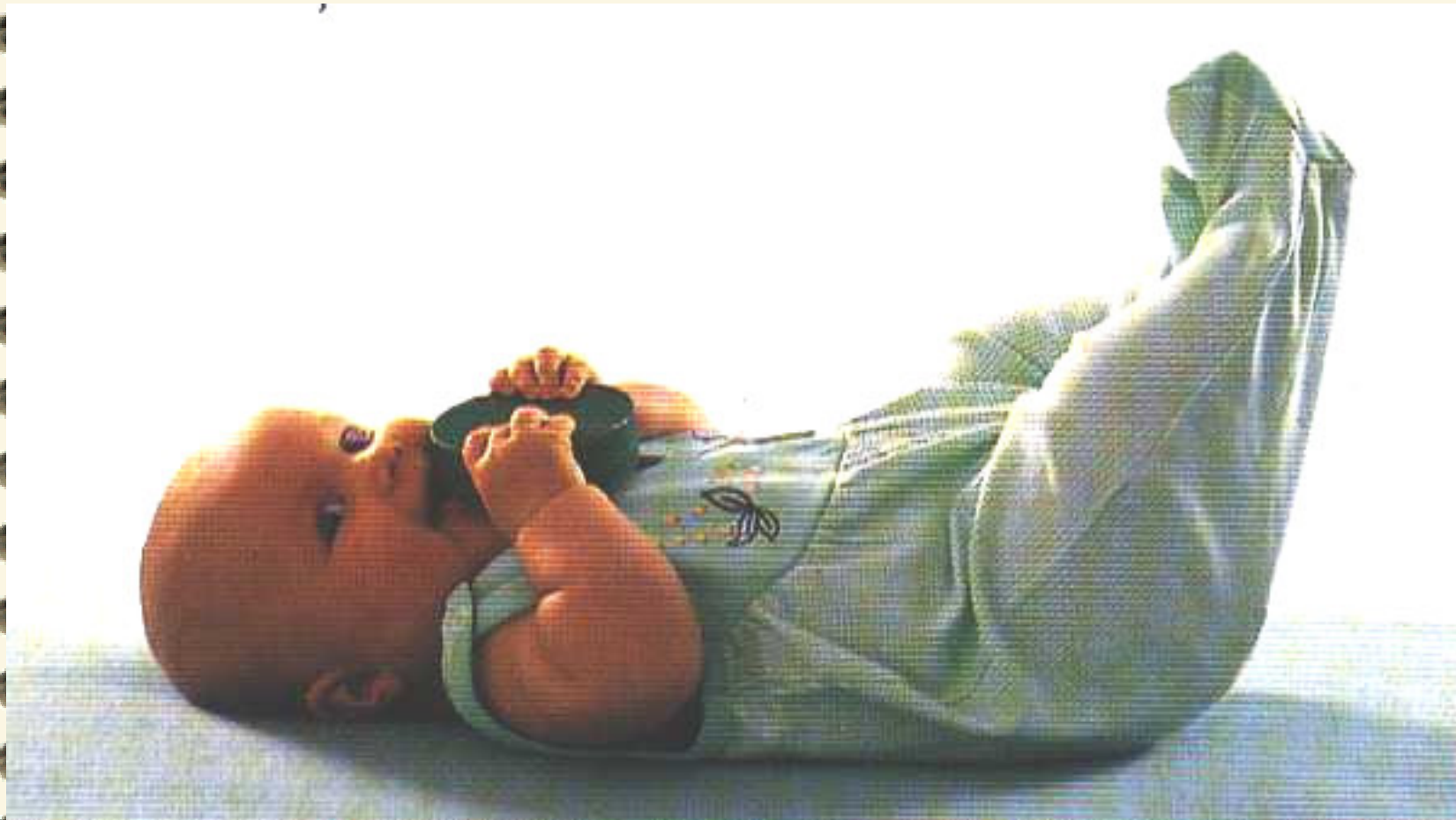

Vývoj hrubé motoriky

4.měsíc

Vývoj hrubé motoriky

5.měsíc

Vývoj hrubé motoriky

Šestiměsíční dítě:

- spontánně se přitahuje do sedu
- s oporou sedí, bez oporu sedí v předklonu (žabí pozice)
- aktivně se převrací z břicha na záda

Vývoj hrubé motoriky

6.měsíc

Vývoj hrubé motoriky (pokrač.)

Šestiměsíční až devítiměsíční dítě

- začíná se v poloze na bříšku stavět na dlaně a kolena
- připravuje se k lezení

Vývoj hrubé motoriky

7.měsíc

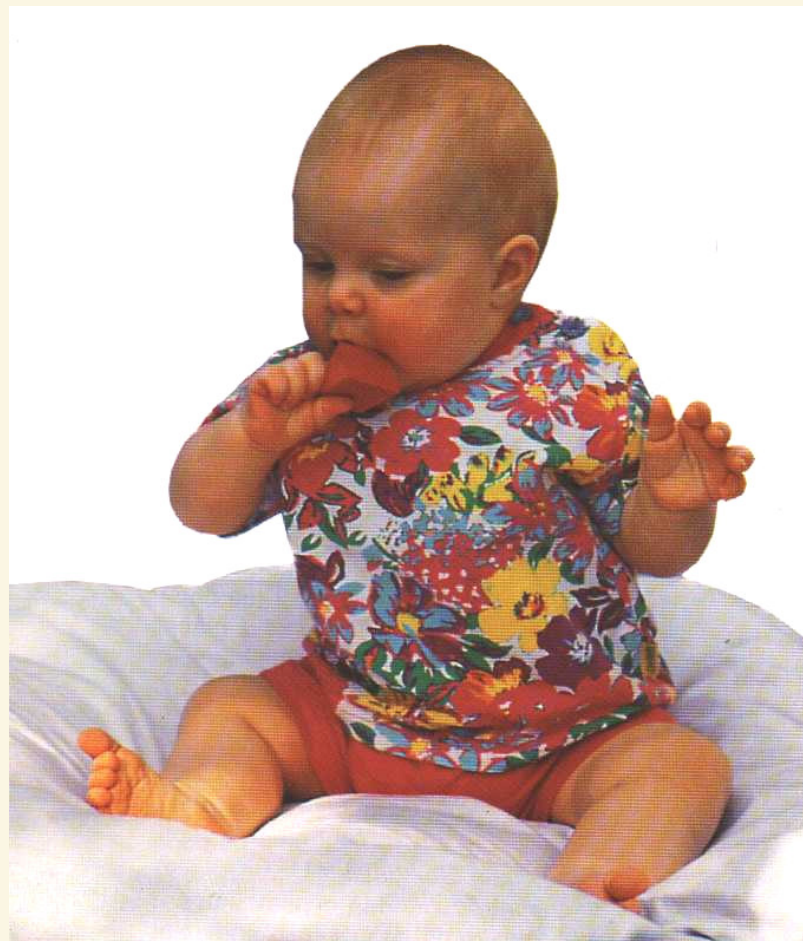

Vývoj hrubé motoriky

8.měsíc

Vývoj hrubé motoriky (pokrač.)

Devítiměsíční dítě:

- leze po čtyřech
- pokouší se pohybově osamostatnit
- dokáže se samo posadit, sedí pevně bez opory
- vzpřimuje se do stoje u opory
- vnímá hloubku

Vývoj hrubé motoriky

9.měsíc

Lezení

Psychologické aspekty kojeneckého lezení

- Dostane se sám
- Značky
- Velikosti

Lezení - pokrač.

- sociální implikace
- vstupují do nových sociálních situací
- jde o výrazný posun směrem k získání sebedůvěry

Vývoj hrubé motoriky

Dvanáctiměsíční dítě:

- chodí za ruku nebo s oporou kolem nábytku
- samostatná chůze na hranici kojeneckého a batolecího období

Vývoj hrubé motoriky

11. a 12. měsíc

A spiral-bound notebook with a textured, light brown cover. The spiral binding is on the left side. The text "Rané senzorické schopnosti" is written in a red, serif font in the center of the cover.

Rané senzorické schopnosti

Zraková citlivost

Průkopnická práce FANTZ (1963) v oblasti zrakových schopností podnítila celou řadu dalších studií, které ukazují, že vizuální projevy jsou od narození:

Zraková citlivost

 Selektivní

 Konfigurace

 Pohyb

Experimenty- FANTZ

Ukázalo se:

Experimenty- FANTZ

 Novorozenec :

 rozlišuje základní tvary a barvy

 vnímá vizuální svět organizovaným způsobem

 upřednostňuje křivky a lomené linie před přímkami

 zvláště přitažlivý je pro něj lidský obličej a všechny obrazce, které jej připomínají

Rozpoznání obličeje

---

 vrozená schopnost

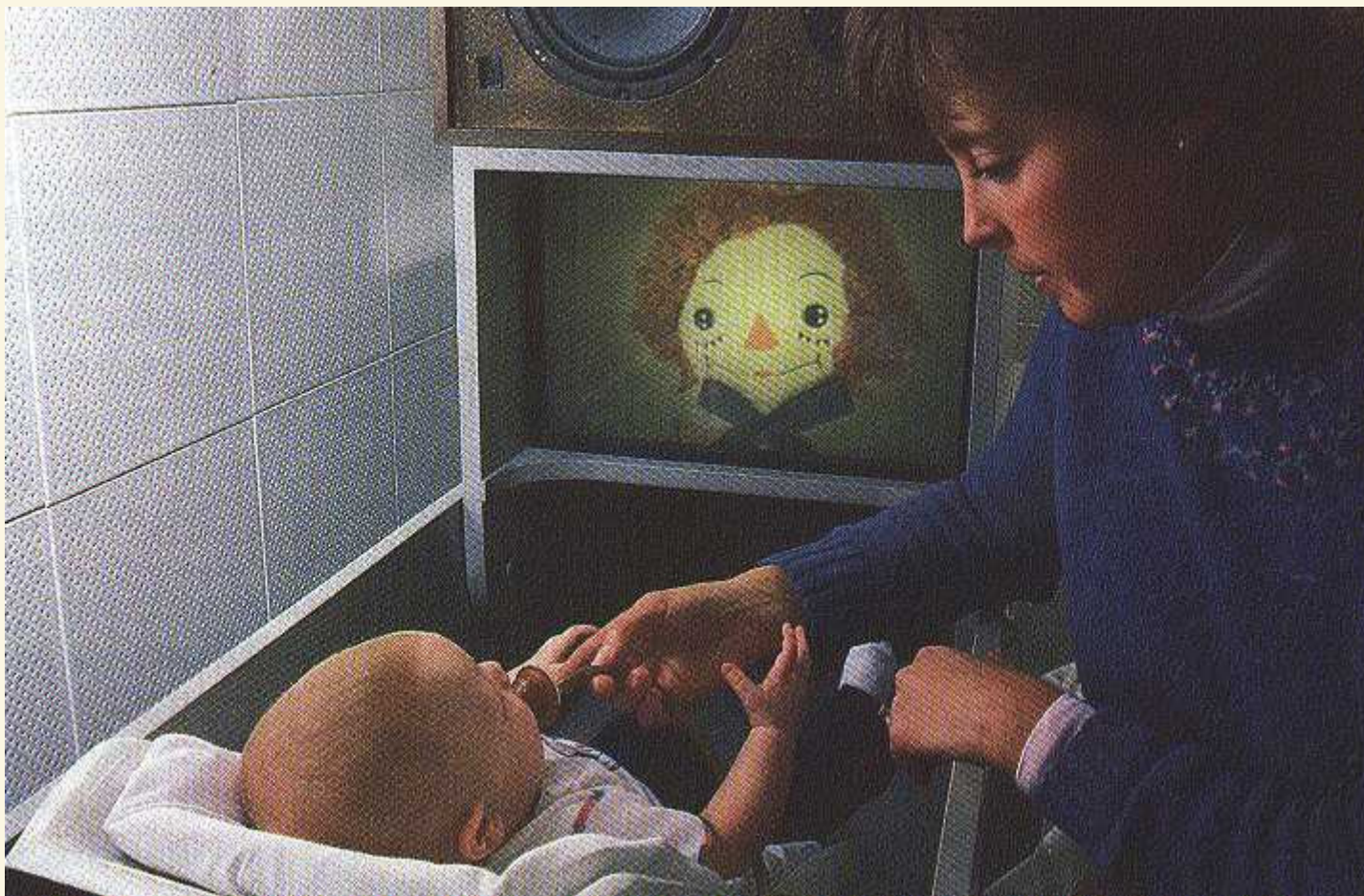
 adaptivní schopnost

FANTZ - rozpoznání obličeje

- 📄 1-2 měsíce se kojeneček dívá déle do tváře své matky, než do tváře jiné ženy
- 📄 Důležité: barva vlasů, účes
- 📄 Od 2 týdnů je novorozenec schopen rozeznat základní schémata lidských tváří
- 📄 7-10 měsících je schopen vnímat a reagovat na emocionální složku obrázků

FANTZ - rozpoznání obličeje

Vnímání barev

- 📄 v prvních měsících velice omezené
- 📄 ve 2 měsících diskriminuje mezi základními barvami spektra
- 📄 4-5 měsíc schopnost organizovat různé odstíny barev do kategorií

Vnímání kontrastu

- 📄 první týdny neschopnost odlišit malé elementy od sebe
- 📄 2 měsíce schopnost vnímat i tyto elementy
  - podobné u vizuálního skenování např. obličeje

Zraková ostrost

 Vzhledem k nezralosti zrakových drah je mnohem menší a dospělé ostrosti vidění dosahuje až kolem 1 roku

Zraková pozornost

 Za obvyklých okolností se rychle vyčerpává, ale často může být obnovena přiložením nového podnětu.

Sluchová citlivost

- 📄 Již od narození existuje schopnost sluchového rozlišování
- 📄 otáčení hlavičky ke zvukovým podnětům – 3 dny
- 📄 preference komplexních zvuků před tony
- 📄 odlišení melodií
- 📄 zvuk jazyka : diferenciacce mezi hláskami
ba, ga, da...(dudlík se zvukem)

Rozlišování lidské řeči

- 📄 Od prvních dnů umí dítě rozeznat hlas své matky
- 📄 Má tendenci chovat se výběrovým způsobem (preferuje ženský hlas před tichem nebo neutrálním zvukem)
- 📄 Preferuje řeč adresovanou dítěti (miminku) před řeči určené dospělému

Hmat a bolest

- Hmat se rychle vyvíjí
- Rychlý vývoj vnímání bolesti.

📄 To vše nasvědčuje o pokročilém neurálním vývoji, o mnohem pokročilejším, než se dříve myslelo

Čich a chuť

- 📄 Zkoumání výrazů tváře na čichové podněty
- 📄 chovají se výběrovým způsobem, výrazem obličeje preferují určité vůně před jinými
- 📄 Tyto schopnosti se vyvíjejí až po druhém dni života, předpokládají určitou míru učení
- 📄 chuť – preference sladkého

Čich - experimenty

Rovnováha a pohyb

Informace o poloze těla:

- vestibulární aparát
- proprioreceptory
- přizpůsobení se optickému toku „optical flow“
  - Tuto schopnost mají novorozenci
  - Vyvinuta zcela 5-9 měsíců

Vnímání hloubky

- 📄 schopnost vnímat povrch prostředí
- 📄 vyvíjí se v závislosti na nacvičené pozici

Vnímání hloubky

Experimenty - krátkodobá paměť

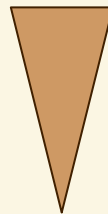
Rovee - Collier (1965)

 Hračka – šňůrka – noha

 Domácí prostředí

 Všechny reakce zaznamenávány

Schopnost zapamatovat si rozhýbání hračky

Krátkodobá paměť

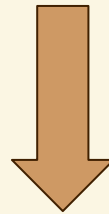
Experimenty - krátkodobá paměť

Rovee - Collier (1965)

📄 2 skupiny dětí-

- stejné hračky
- různé hračky

- SCHOPNOST mentálně inkorporovat změnu

Experimenty - krátkodobá paměť

Rovee - Collier (1965)

 Dlouhodobá paměť - REAKTIVACE

A spiral-bound notebook with a light brown, textured cover. The spiral binding is on the left side. The title is centered on the cover in a bold, orange-red serif font.

PROSOCIÁLNÍ CHOVÁNÍ NOVOROZENCE

Osnova přednášky

📄 Emocionální vývoj

📄 Temperament

📄 Attachment:

- John Bowlby - Mary Ainsworthová
- vztah k matce Margareta Mahlerová

Emocionální vývoj - pokračování

- Uvědomování si sama sebe souvisí se sebepoznáním - poznáním své vlastní tváře
- EXPERIMENT: (M.Lewis, Brooks, 1974)

Přítomnost jednotlivých typů emocí

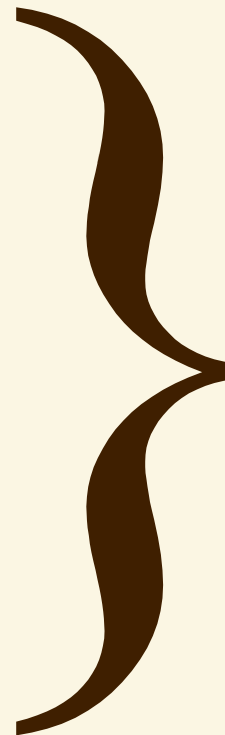

 Zájem

 neonatální smích (bez
sociální příčiny)

 úzkost (reakce na
bolest)

 odpor (reakce na
nepříjemnou chuť
nebo vůni)

Od narození

Přítomnost emocí - pokrač.

 Sociální úsměv	3 - 6 týdnů
 Zlost, překvapení, smutek	2 - 4 měsíce
 Strach	5 - 7 měsíců
 Empatie, žárlivost, plachost, vina	12 - 18 měsíců

Temperament

📄 9 komponent temperamentu, které můžeme pozorovat brzy po narození

Komponenty temperamentu

---

1. **Úroveň aktivity**
2. **Rytmicita, pravidelnost**
3. **Přiblížení nebo stažení se**
4. **Adaptabilita**

Komponenty temperamentu

---

5. Práh citlivosti
6. Intenzita reakce
7. Kvalita nálady
8. Těkavost
9. Rozsah pozornosti

Typologie temperamentu: Thomas, Chess, 1977

 Snadné dítě

 Obtížné dítě

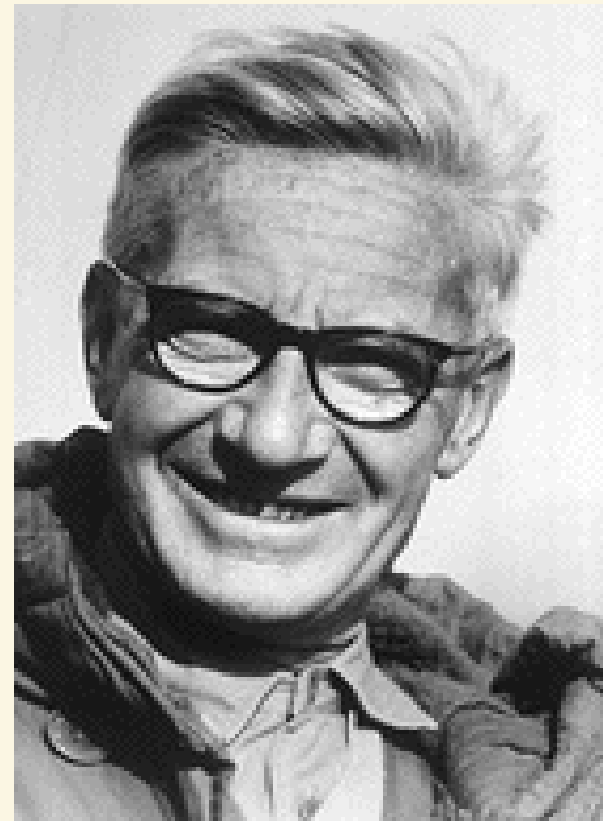
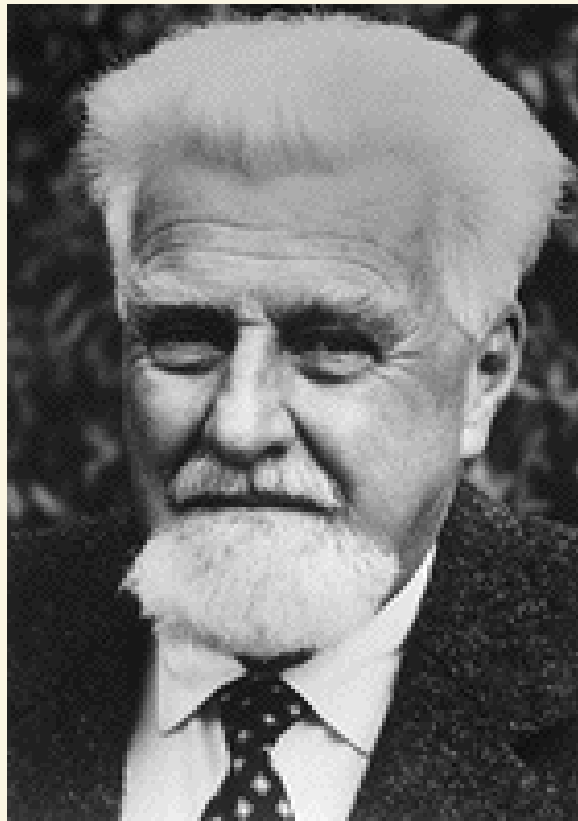
 Pasivní dítě

A spiral-bound notebook with a light brown, textured cover. The word "Etologie" is written in a red, serif font in the center of the page. The notebook is bound on the left side with a silver metal spiral. The background is a solid dark brown color.

Etologie

Konrad Lorenz, Nikolaas Tinbergen

Etologie ve vztahu k VP

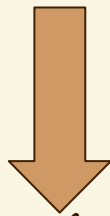

- ☞ Zabývají se chováním zvířat
- ☞ Kladou větší důraz na genetiku a evoluci
- ☞ **Instinkty** ve studiu chování

Instinktivní chování

- 📄 vrozeně determinováno
- 📄 specifické pro určité druhy
- 📄 musí se objevovat u všech příslušníků druhu ve stejné formě

- 📄 vzorce reakcí, které zvíře projevuje při péči o své mládě je příkladem

Vtištění

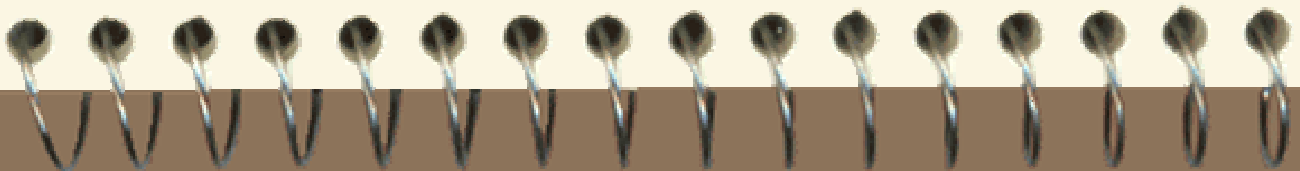
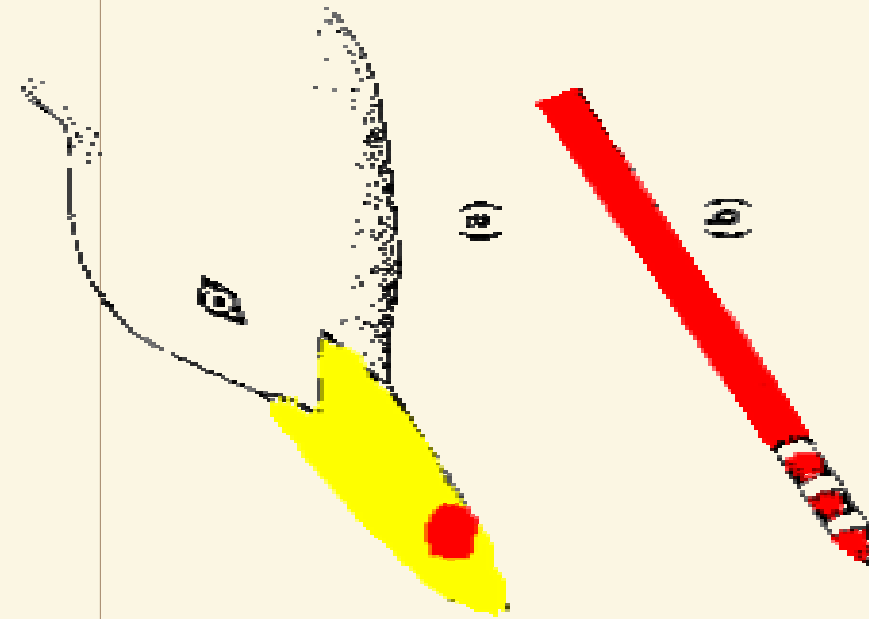
 Typ raného učení

Spouštěče

 Jde o podnět z prostředí, který spouští chování, jenž je pro určitý druh specifické.

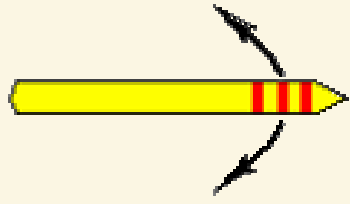
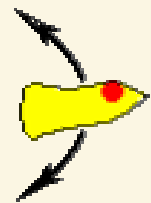
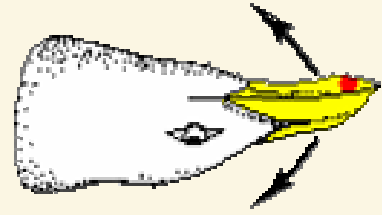

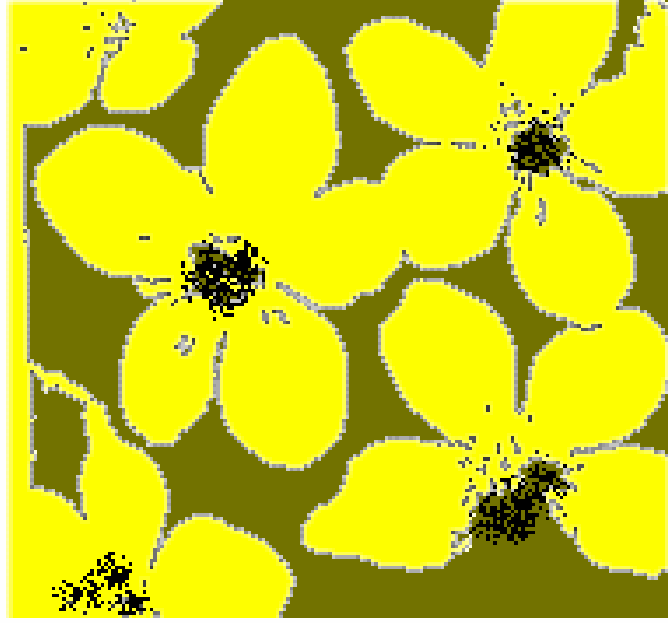
Pecking rate ↓

Natural head   Standard model   Bill only   Stick

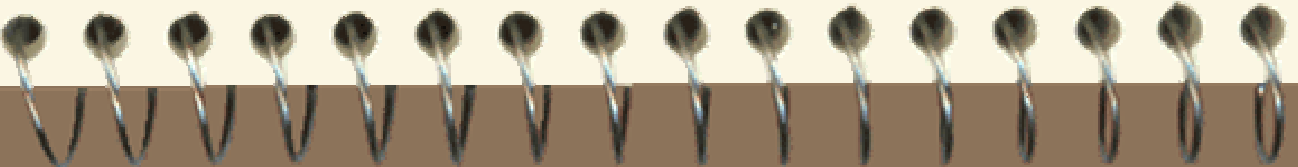
To the human eye
the flower appears
to have no nectar
guide pattern

The bee sees a
clear nectar
guide pattern
on the flower

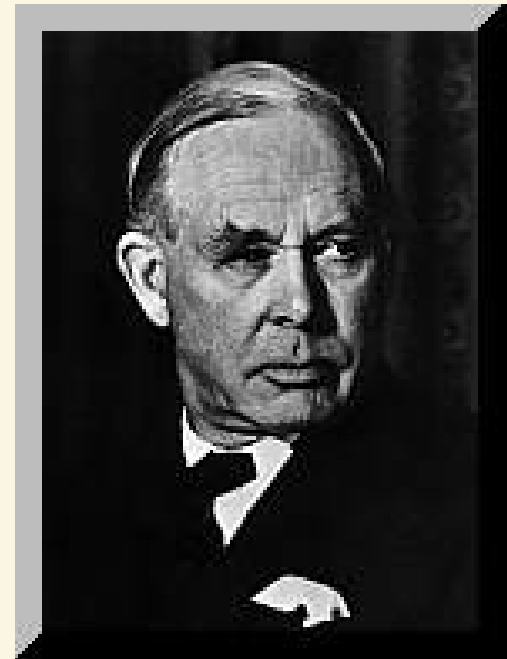
Teorie attachmentu (teorie přimknutí)

📄 John Bowlby (1907 - 1990):

📄 otázky sociálního a
emocionálního vývoje dítěte

📄 otázka vytváření citové
vazby dítěte k prvním a
nejdůležitějším lidem života

Attachment -pokrač.

 Vytvoření bezpečné a jisté citové vazby s tímto pečovatelem (většinou matkou)- přimknutí- považuje za jednu ze základních potřeb člověka

Vývoj attachmentu

---

1. Fáze (od narození - 3 měsíce):
Nediskriminované reakce k lidem

Vývoj attachmentu (pokrač.)

- Smích prohlubuje attachment :“Když se dítě směje, chce být pečovatel jen s ním, směje se na něj také, „vykládá“ mu, hladí ho a možná ho i zvedne.“Bowlby, 1982. - Smích prohlubuje interakce lásky a péče

Vývoj attachmentu (pokrač.)

---

2. Fáze (3. - 6. měsíc)

Vývoj attachmentu - pokrač.

---

3. Fáze (6 měsíců - 3 roky)

mezi 7 - 8 měsícem se objevuje „strach z neznámého“- důkaz attachmentu

Attachment - pokrač.

- lezení: aktivní následování rodiče.

Attachment - pokrač.

- Naopak děti se sami vzdalují od matky. To je v situacích, kdy berou matku jako **bezpečnou základnu** (secure base), ze které provádějí průzkumy.

Attachment - pokrač.

- Na základě každodenních interakcí si dítě vytváří představu, že matka je dosažitelná a vnímavá

Attachment - pokrač.

---

4. Fáze (3 roky - konec dětství): **Partnerství**

Attachment - pokrač.

- „Představa, že zůstanu sám, je jedna z největších obav provázející celý lidský život. Můžete tento strach chápat jako neurotický, hloupý nebo nezralý, ale je pro něj dobré biologické vysvětlení. Během celé lidské existence jsou lidé nejlépe schopni zvládat krize a čelit nebezpečí s pomocí někoho jiného. Potřeba blízkých vztahů (attachmentů) je součástí naší přirozenosti.“ Bowlby, 1973

Bowlby - oblasti výzkumu

☰ Institucionální deprivace

☰ Tyto jedinci neměli v dětství možnost imprintingu žádné lidské postavy a vytvořit s ní láskyplný vztah.

☰ Kritická doba do 8 - 9 měsíců

☰ Možnost terapeutické intervence 18 - 24 měsíců

Bowlby - oblasti zájmu

 Separace (Bowlby, Robertson, 1952, 1957)

- **1. Fáze protestu**
- **2. Fáze zoufalství**
- **3. Fáze: odpoutání od matky.**

Mary Ainsworth

Mary Ainsworth

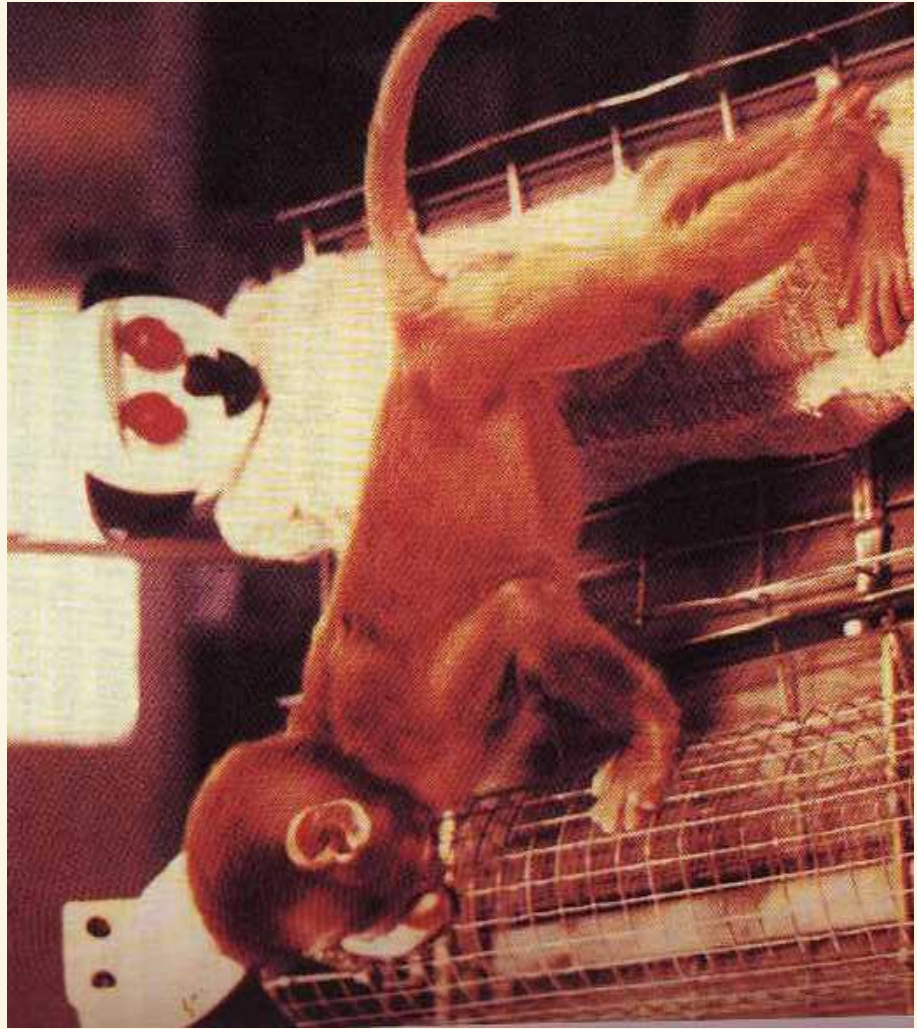

📄 Ainsworth: jak se liší typy výchovy ve smyslu rozvoje zdravého attachmentu

Mary Ainsworth

📄 Ainsworthová - ovlivněna studiem attachmentu u opic

Ainsworth

📄 Vyvinula metodu „**Test neznámé situace**“
“**Strange situation test**“- Test má 8
následujících sekvencí:

1. matka a dítě vchází do neznámé místnosti
2. matka si sedá a dítě má možnost volně se pohybovat

Ainsworth - pokrač.

---

3. Přichází neznámý člověk
4. Matka jde pryč, opouští dítě s neznámým člověkem
5. Matka se vrací zpět, cizí člověk odchází
6. Matka odchází, nechává dítě samotné v místnosti
7. Neznámý člověk se vrací
8. Cizí člověk jde pryč a matka se vrací

Ainsworth - pokrač.

 Pozorovala 1 roční děti a objevila 3 základní typy attachmentu

1. Bezpečné přimknutí.

Ainsworth - pokrač.

---

2. Úzkostné vyhýbavé přimknutí

Ainsworth - pokrač.

---

3. Úzkostné - ambivalentní přimknutí

Ainsworth - dokončení

📄 V roce 1986 přidán (Main, Solomon, 1986)
ještě jeden typ:

4. Přimknutí desorientované - desorganizované

Ainsworth - pokrač.

Trvalost vzorců chování

📄 Opakované výzkumy:

- zjistilo se, že děti klasifikované v 1 roce jako bezpečně přimknuté se takto chovaly až do 15 let.

Trvalost Attachmentu - dospělost

- Dospělí mají určité představy a pocity o vlastním attachmentu a jejich postoje ovlivňují způsob, jakým jednají se svými dětmi

 1997 Main, Goldwyn

Trvalost attachmentu - dospělost

- 1. Autonomní respondenti**
- 2. Odmítající respondenti**
- 3. Stále se soustředující na dosažení attachmentu**

Bowlby + Ainsworth shrnutí

- Nový pohled na chování dětí
- Podnítli stovky výzkumů: zejm. metoda Ainsworthové - jednoduchá metoda, umožňující predikci chování
- nový pohled na lidské vztahy.

Bowlby + Ainsworth shrnutí

📄 Jay Belsky (1999)

📄 Kagan (1984)

A spiral-bound notebook with a brown cover and a cream-colored page. The spiral binding is on the left side. The text "Attachment k otci" is written in red at the top left of the page. A horizontal line is drawn across the page below the text.

Attachment k otci
